

<p>درس: ۶</p> <p>طراح: علی بحرینی</p>	<p>بسمه تعالی</p> <p>معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش</p> <p>دفتر آموزش متوسطه نظری</p> <p>دبیرخانه راهبری کشوری درس تاریخ</p> <p>تولید شده در استان بوشهر</p>	<p>محتوای نوشتاری</p> <p>کتاب تاریخ معاصر ایران</p> <p>سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹</p>
---------------------------------------	---	---

عنوان: دوره دوم مشروطه (۱۲۸۸-۱۲۹۳)

اهداف یادگیری

آشنایی دانش آموزان با مهمترین حوادث و رویدادهای تاریخ ایران در دوره دوم مشروطه (میان سال های ۱۲۸۸ تا ۱۲۹۳.ش)

مداخله های روسیه و انگلیس
برای تداوم سلطه بر ایران
قبل و بعد از شروع جنگ
۱۲۹۳ (ش)

اختلافات مشروطه خواهان و
شهادت شیخ فضل الله نوری
و بیشتر شدن اختلافات

اوضاع کشور پس از فرار محمد علی
شاه و تسخیر تهران بوسیله مشروطه
خواهان (۱۲۸۸.ش)

انتظارات از دانش آموزان:

از دانش آموزان عزیز انتظار می رود پس از تدریس و مطالعه این درس:

- ۱- چگونگی برکناری محمدعلی شاه و روی کار آمدن احمدشاه را بیان نمایند.
- ۲- زمینه های اختلافات و درگیری مشروطه خواهان را تحلیل و بررسی نمایند.
- ۳- عوامل موثر بر دخالت بیگانگان در امور داخلی ایران را تبیین و نتایج و پیامدهای این دخالت ها را شرح نمایند.
- ۴- زمان شروع جنگ جهانی اول و دسته بندی کشورهای درگیر در این جنگ را بدانند.
- ۵- موضع گیری ایران در قبال این جنگ و دلایل اهمیت ایران برای کشورهای درگیر جنگ را بیان کنند.
- ۶- پیامدها و تاثیرات جنگ جهانی اول بر کشور را شرح نمایند.

۷- دلایل و عوامل ایجاد انحراف در نهضت مشروطه را بیان نمایند.

۸- زمینه های شروع یکه تازی انگلستان در ایران در اواخر جنگ جهانی اول و مهیا شدن شرایط برای به قدرت رسیدن رضاخان (که در درس بعد خواهیم خواند) را بدانند.

منابع مطالعاتی پیشنهادی :

۱- تاریخ انقلاب مشروطیت ایران (ج ۱، ۲، ۳)، ملک زاده، مهدی، انتشارات سخن، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۳.

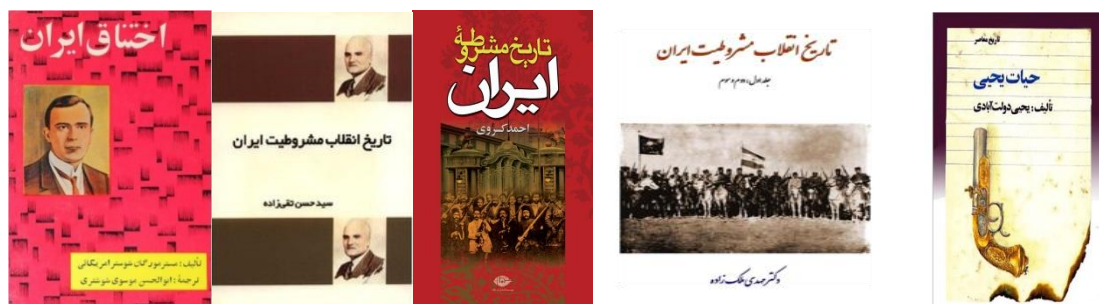
۲- تاریخ بیداری ایرانیان؛ ناظم الاسلام کرمانی، به اهتمام علی اکبر سعیدی سیرجانی، انتشارات پیکان، تهران، ۱۳۷۶.

۳- تاریخ مشروطه ایرانیان؛ کسروی، احمد، انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۶۳.

۴- تاریخ انقلاب مشروطه ایران، تقی زاده، سید حسن، انتشارات فردوس، چاپ اول تهران، ۱۳۷۹.

۵- حیات یحیی (ج ۳ و ۲)، دولت آبادی، یحیی، انتشارات فردوسی، چاپ سوم، تهران، ۱۳۶۱.

۶- اختناق ایران، شوستر، مورگان، ترجمه ابوالحسن موسوی شوستری، تهران،

نکات مهم درس:

الف): قدرت گرفتن جریان جدید در انقلاب مشروطه و اختلاف های داخلی:

با فتح تهران بوسیله مشروطه خواهان، مجلسی از بزرگان و سران و اعیان و نمایندگان سابق تشکیل شد که طبق تصمیم آنها:

محمدعلی شاه مُستبد و مخالف مشروطه برکنار و احمد میرزا؛ ولیعهد و فرزند دوازده ساله او به پادشاهی انتخاب شد.

محمد علی شاه
قاجار
(ششمین شاه قاجار)

احمد میرزا
(احمدشاه) قاجار
(هفتمین و آخرین شاه
قاجار)

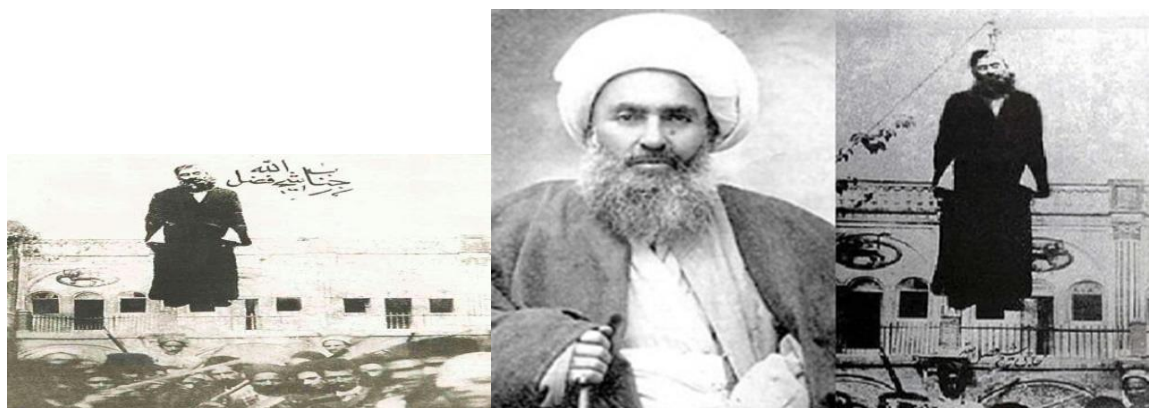
با تشکیل دولت جدید و نفوذ برخی مخالفان مشروطه در پُست و مقام های دولتی و ورود کسانی مانند سید حسن تقی زاده ی غرب گرا به مجلس، زمینه اعتراض و ناخشنودی مشروطه خواهان از جمله تبریزی ها مانند ستارخان و باقرخان فراهم شد.

ب) شهادت شیخ فضل الله نوری

با وجود پیروزی مشروطه خواهان و انتظار مجازات مخالفین مشروطه از جمله محمدعلی شاه قاجار، اما تنها کسی که به جرم دفاع از "مشروطه مشروعه" و قانون اساسی برپایه اسلام، به دار مجازات کشیده شد، شیخ فضل الله نوری بود.

با وجود درخواست سفارت روس برای پناهندگی و حمایت از وی و اصرار برخی نمایندگان مبنی بر پناهنده شدن به سفارت بیگانه، ایشان تاکید داشتند :

" حاضرم صد مرتبه زنده شوم و کشته شوم، اما پناهنده به اجنبی نشوم " و اینچنین شیخ فضل الله سرانجام به دار آویخته شد.

اعدام شیخ فضل الله یکی از فجیع ترین اعمال مشروطه خواهان به شمار می رود.

برخی ها اعدام او را انتقام استعمار از روحانیت برای شکست در نهضت تحریم تنباکو و پیشگیری از تکرار مقاومت می دانند.

پ) تشدید اختلاف و درگیری میان مشروطه خواهان

بعد از اعدام شیخ فضل الله و تشکیل دوره دوم مجلس، اختلاف و درگیری میان مشروطه خواهان با تشکیل دو حزب "دموکرات" و "اعتدالیون" شدت گرفت.

دمکرات ها : سید حسن تقی زاده
اعتقاد و اندیشه : جدایی دین از سیاست
و تهی کردن مشروطه از جنبه دینی

اعتدالیون : طباطبایی و بهبهانی
اعتقاد و اندیشه: دین و مذهب سدی
در مقابل ظلم و بی عدالتی

با شدت گرفتن درگیری ها، بسیاری از جمله آیت الله بهبهانی توسط دموکرات ها ترور شد و برخی از دمکرات ها نیز ترور شدند.

(ت) مجلس نوپای مشروطه و مداخله بیگانگان

مجلس دوره ی دوم، برای اصلاح امور دادگستری و ژاندارمری، چند کارشناس از فرانسه و سوئد و برای اصلاح امور دارایی و خزانه داری؛ مورگان شوستر آمریکایی را استخدام نمود.

با اقدامات آنها از جمله مورگان شوستر، امور اقتصادی کشور تا حدودی سرو سامان گرفت، اما روسیه و انگلیس که نمی خواستند امور ایران سر و سامان بگیرد در سال ۱۲۹۰ ه.ش، طی خطاری ایران را تهدید به اجرای درخواست خود نمودند که اگر درخواست آنها عملی نشود، ایران را اشغال خواهند نمود.

خواسته های روسیه از ایران چنین بود:

۱- مورگان شوستر آمریکایی از ایران اخراج شود.

۲- ایران حق ندارد بدون اجازه و موافقت روس و انگلیس کارشناس خارجی استخدام کند.

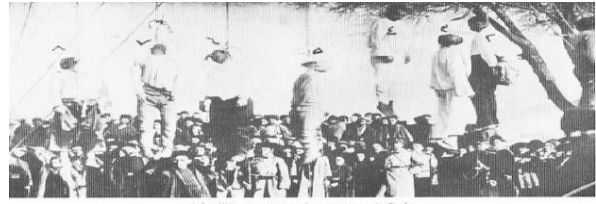
۳- هزینه نگهداری نیروهای روسیه در ایران را دولت ایران باید بپردازد.

۱- ورود نیروهای روسیه به شمال ایران و اشغال و کشتار در آن مناطق و تخریب بارگاه امام رضا(ع) در مشهد

۲- ایجاد بحران در کشور بین مجلس و دولت بر سر پذیرفتن یا نپذیرفتن تهدید روس ها

۳- تعطیلی مجلس دوم و تظاهرات مردم جلوی مجلس با شعار یا "مرگ یا استقلال" و دعوت علماء از جمله آیت الله خراسانی به مقاومت مردم در مقابل بیگانگان

اخطار روسیه به ایران در سال ۱۲۹۰ ه.ش، نتایج و پیامدهایی برای ایران داشت، از جمله =

۱- حسین امیر علی شهباز، ۲- شهبازعلی، ۳- محمدعلی شهباز، ۴- شهبازعلی، ۵- آقابابا، ۶- آقابابا، ۷- آقابابا، ۸- آقابابا، ۹- آقابابا، ۱۰- آقابابا

(جمعی از مجاهدان تبریزی که بوسیله روس ها در محرم سال ۱۲۹۰ ه.ش اعدام شدند) تصویر ثقه الاسلام تبریزی که بوسیله روس ها به شهادت رسید.

سرانجام روس ها با استفاده از فرصت اختلاف در ایران، آذربایجات تا خراسان را گرفته و به کشتار و تخریب پرداختند.

انگلیسی ها نیز مناطق جنوبی را تسخیر کردند و ایران را وادار نمودند تا سیاست خود را با قرارداد ۱۹۰۷ م. تطبیق نماید.

ث) تاج گذاری احمد شاه (شروع جنگ جهانی اول)

تصویر مربوط به زمان تاج گذاری احمدشاه

تصاویر مربوط به جنگ جهانی اول

شروع جنگ جهانی اول در سال ۱۲۹۳ ه.ش /
م. ۱۹۱۴

چند روز بعد از تاج گذاری احمدشاه و شروع دوره سوم مجلس

با شروع جنگ جهانی اول، نه پادشاه جوان و نه مجلس جدید، نتوانستند مانع از هجوم بیگانگان به ایران شوند.

ج) جنگ جهانی اول و اعلان بی طرفی ایران

در سال ۱۲۹۳ ه.ش/۱۹۱۴ م جنگ میان متفقین (روسیه، انگلیس و فرانسه) و متحدین (آلمان و امپراتوری اتریش-مجارستان و عثمانی) آغاز شد.

دولت ایران نسبت به جنگ جهانی اول، اعلام بی طرفی کرد.

به دلیل "موقعیت حساس ایران برای نیروهای درگیر جنگ" و همچنین به دلیل "پیوستن عثمانی همسایه غربی ایران به متحدین"، اهمیت موقعیت ایران بیشتر شد و روسیه و انگلیس با توافق قرارداد مخفیانه ۱۹۱۵ م، ایران را میان خود تقسیم و سپس اشغال نمودند.

در این زمان روسیه در شمال و انگلیس در جنوب به سرکوب قیام های مردمی مانند قیام رئیسعلی دلواری و عشایر تنگستانی پرداختند و دخالت های زیادی در امور مجلس و کشور می نمودند.

در اواخر جنگ جهانی اول و در سال ۱۹۱۷ م / ۱۲۹۶ ه.ش در روسیه انقلاب شد.

حکومت تزار در مقابل انقلابیون بلشویکی^۱ در روسیه شکست خورد و نیروهای روسیه از ایران خارج شدند.

با خروج روس ها از ایران، فرصت یگه تازی انگلیسی ها در ایران فراهم شد که چنانچه در درس بعد خواهیم خواند، این امر زمینه قدرت گرفتن رضاخان در ایران را فراهم نمود.

چکیده و خلاصه درس:

بعد از فتح تهران در سال ۱۲۸۸ ه.ش، بوسیله مشروطه خواهان و شکست و کنارزدن محمدعلی شاه و روی کار آوردن احمدشاه، دوره دوم مشروطه شروع شد که در این دوره به تدریج اختلاف و جبهه گیری بین مشروطه خواهان بویژه بعد از اعدام شیخ فضل الله نوری بیشتر و منجر به ترور و کشتار بسیاری از آنان شد. در این اثنا، بیگانگان (روس و انگلیس) از این فرصت برای تسلط بر ایران بهره برده و شمال و جنوب ایران را اشغال و به اقدامات و دخالت های خودسرانه در کشور پرداختند که تا بعد از جنگ جهانی اول نیز ادامه داشت. سرانجام در اواخر جنگ جهانی اول، با وقوع انقلاب در روسیه در سال ۱۹۱۷ م. و خروج روس ها از ایران، فرصت برای یگه تازی انگلیس و اجرای سیاست های آنها در ایران فراهم شد.

پرسش های نمونه

سوالات صحیح و غلط :

۱- گزینه های صحیح و غلط را مشخص کنید. (ص - غ)

الف) دوره دوم مشروطه با فتح تهران بوسیله مشروطه خواهان شروع می شود. ص - غ

-بلشویک یا بلشویسم در روسی به معنی اکثریت (منظور اکثریت حزب کارگران سوسیال دموکراتیک روسیه در جریان انقلاب ۱۹۱۷ م.)^۱